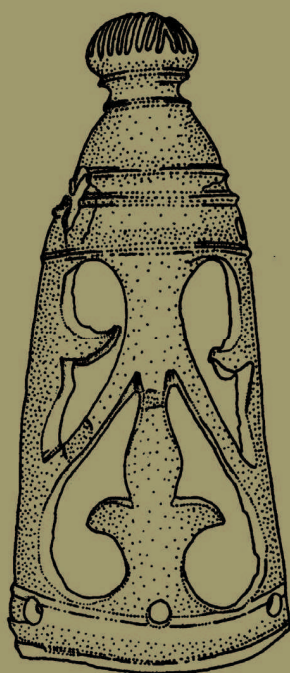

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 26
ROČNÍK CX – 2016

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 26
ROČNÍK CX – 2016

Bratislava 2016

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CX – 2016
ARCHEOLÓGIA
26

Redakčná rada/Editorial Board

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal,
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc.,
Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého a anglického jazyka/translation into English and German languages: REELS, s. r. o., Stephanie
Staffen a autori

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Grafická úprava/Graphic design
Matúš lányi

Tlač/Print:

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2016

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2016

ISBN 978-80-8060-390-8
ISSN 1336-6637

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA CX– 2016 ARCHEOLÓGIA 26

PhDr. Etela Studeníková, CSc., dlhoročná vedecká pracovníčka
SNM-Archeologického múzea a vysokoškolská pedagogička, zakladateľka ročenky Archeológia, sa v tomto roku dožíva okrúhleho životného jubilea. Kolegovia a priatelia želajú jubilantke do ďalších rokov veľa zdravia, spokojnosti a úspechov.

PhDr. Etela Studeníková, CSc., langjährige wissenschaftliche Mitarbeiterin
des SNM-Archäologischen Museums und Hochschulpädagogin, die Gründerin des Jahrbuchs Archeológia, erreicht in diesem Jahr ein rundes Lebensjubiläum. Kollegen und Freunde wünschen der Jubilarin für die nächsten Jahre viel Gesundheit, Zufriedenheit und Erfolg.

OBSAH – CONTENTS – INHALT

- 7 KATARÍNA GAJARSKÁ: Neolitický dom na sídlisku kultúry s lineárnou keramikou v Blatnom
17 The Neolithic house on settlement of the Linear Pottery Culture in Blatné
- 19 ZOJA BENKOVSKY-PIVOVAROVÁ: K terminológii počiatku strednej doby bronzovej na južnom Slovensku vo svetle nálezov z hrobu 3/62 maďarovskej kultúry z Nových Zámok
25 Zur Terminologie der beginnenden mittleren Bronzezeit in der Südslowakei im Lichte der Funde aus dem Grab 3/62 von Nové Zámky
- 27 PAVOL JELÍNEK: Objekty s dvojicami ľudských skeletov na sídliskách staršej a strednej doby bronzovej na Slovensku
35 Objekte mit menschlichen Skelettpaaren in Siedlungen der älteren und mittleren Bronzezeit in der Slowakei
- 37 GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA: Bronzový depot zo Šarišských Lužianok z roku 1876
46 Der Bronzehort aus Šarišské Lužianky aus Jahr 1876
- 49 MILAN HORŇÁK: Sídliskový areál lužickej kultúry a zo stredoveku v Púchove-Horných Kočkovciach
57 Settlement site of Lusatian Culture and from the Middle Ages in Púchov-Horné Kočkovce
- 59 LUCIA BENEDIKOVÁ: Nálezy z Vršatského Podhradia v kontexte osídlenia stredného Považia v neskorkej dobe bronzovej a v dobe halštatskej
70 Die Funde aus Vršatské Podhradie im Kontext der Besiedlung des mittleren Waagtals in der Spätbronze- und Hallstattzeit
- 73 PETR KOS: Pohřebiště ze Slavkova a jeho přínos k poznání vývoje halštatské kultury ve středním Politaví (K možnosti zpřesnění datace hrobů ždanické skupiny horákovské kultury)
101 Das Gräberfeld aus Slavkov und sein Beitrag zur Kenntniss der Entwicklung der Hallstatt-kultur im mittleren Flussgebiet von Litava (zur Möglichkeit der Präzisierung der Datierung von Gräbern der Ždanice-Gruppe der Horákov-Kultur)
- 103 KATARÍNA HARMADYOVÁ: Dvojslučková oblúkovitá spona z Bratislavy-Devína
107 Bogenförmige Zweischleifenfibel aus Bratislava-Devín
- 109 RADOSLAV ČAMBAL: Včasnotaténske spony z Horných Orešian – Slepého vrchu v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave
116 Frühlatènezeitliche Fibeln aus Horné Orešany – Slepý vrch in den Sammlungen des SNM-Archäologischen Museums in Bratislava
- 119 IGOR BAZOVSKÝ: Súčasti astragálových opaskov z juhozápadného Slovenska
123 Bestandteile der Astragalgürtel aus der Südwestslowakei
- 125 RADOSLAV ČAMBAL: Spätlatènezeitliche Jochendbeschläge aus dem Gebiet von Bratislava
131 Neskorolaténske nákončia jariem konského záprahu z priestoru Bratislavy
- 133 VLADIMÍR KRUPA – MIROSLAVA DAŇOVÁ – JÁN ŠTUBŇA – EUDMILA ILLÁŠOVÁ – JÁN TIRPÁK: Prsteň z bohatého hrobu I z Krakovian-Stráží (štyľová a gemologická analýza)
140 Ring from the abundant grave I in Krakovany-Stráže
- 143 DARINA BIALEKOVÁ: Predmety a polovýrobky z kosti a parohu z pobedimského hradiska
150 Gegenstände und Halbfabrikate aus Bein und Geweih vom Burgwall Pobedim

- 151 SAMUEL ŠPANIHEL: Nálezy keramiky z pevnosti v Čiernom – Valoch
 161 Keramikfunde aus der Festung in Čierne – Valy
- 163 MÁRIO BIELICH: Stredoveké osídlenie v Rumanovej
 171 Mittelalterliche Besiedlung in Rumanová
- 173 LUCIA PILKOVÁ – PETRA ŠIMONČIČOVÁ KOÓŠOVÁ: Militária, ostrohy a konský postroj
 z Čeboviec – Zeleného hradu (okr. Veľký Krtíš)
 181 Militaria, Sporen und Pferdegeschirr vom Čebovce – Zelený hrad (bez. Veľký Krtíš)
- 183 PETER NAGY – EVA ĎURKOVIČOVÁ: Výsledky archeologického výskumu Kalvínskeho kostola
 v Šamoríne
 192 Ergebnisse archäologischer Grabung der Calvinischen Kirche in Šamorín
- KOLOKVIUM
- 193 Štrnásty ročník kolokvií k otázkam rímsko-germánskej archeológie
 194 Vierzehnte Jahrgang der Kolloquien zu den Fragen der römische-germanischer Archäologie
- 195 JAROSLAVA RUTTKAYOVÁ: Miniaturne nádoby z pohrebiska vo Veľkom Cetíne
 200 Miniaturgefäße vom Gräberfeld in Veľký Cetín
- 201 JAROSLAVA SCHMIDTOVÁ: Miniaturna nádobka z doby rímskej z Bratislavy-Čunova
 206 Miniature container from the Roman period from Bratislava-Čunovo
- 207 TOMÁŠ ZEMAN: Miniaturní keramické nádoby z doby římské z jihovýchodní Moravy
 211 Miniaturgefäße aus der römischen Kaiserzeit von südöstlichen Mähren
- 213 ĽLEV ZACHAR – VLADIMÍR TURČAN: Miniaturna keramika zo sídliskových objektov v Šaštíne-Stráži
 a v Trnave
 219 Miniaturkeramik aus Siedlungsobjekten aus Šaštín-Stráže und aus Trnava
- 221 RADKA KNÁPEK – ONDREJ ŠEDO: Misky s omfalem v životě barbarických společností doby římské
 277 Bowls with an omphalos in the life of Barbarian tribes in the Roman period
- RECENZIE
- 281 Vladimír Krupa – Marián Klčo: Bohaté hroby z doby rímskej z Krakovian-Stráži (*Vladimír Turčan*)
- 283 Skratky časopisov a periodík – Abkürzungen von Zeitschriften und Periodika

SÚČASTI ASTRAGÁLOVÝCH OPASKOV Z JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA

IGOR BAZOVSKÝ¹

Keywords: *Southwestern Slovakia, Late La Tène Period, astragal belts*

Abstract: *Parts of astragal belts from south-western Slovakia. The astragal belts originate from the Illyrian area of southern Pannonia, where they were part of women's clothing from the Hallstatt period onwards. The finds of metal parts of astragal belts from the area of south-western Slovakia are important evidence of southern influences. Although some of the finds may have been imported, we cannot exclude local production, either.*

Úvod

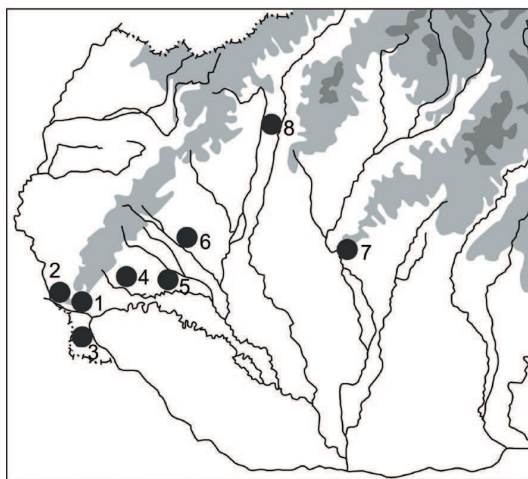
Dôležitým svedectvom kontaktov územia ležiaceho severne od stredného toku Dunaja s juhom sú okrem iných nálezov aj bronzové súčasti tzv. „astragálových opaskov“. Ide o liate profilované články so 4-6 otvormi a dvojdielne zápony trojuholníkovitého tvaru. Liate články majú podobu vývalkov a sú členené priečnymi plastickými rebrami, ktoré sú niekedy zdobené šikmými ryhami. Výskyt týchto predmetov nemusí nutne súvisieť s importom, ale môže byť aj dokladom kultúrnych vplyvov. Podľa niektorých bádateľov mohli byť sprostredkovateľmi tejto kultúrnej výmeny Dáci, pravdepodobnejšie je ich šírenie dunajským koridorom.

Pôvod a rozšírenie astragálových opaskov

Astragálové opasky majú pôvod v juhopanónskej oblasti, kde tvorili už od záveru doby halštatskej súčasť domorodého ilýrského ženského kroja a neskôr tu boli nosené aj novo usadeným keltským obyvateľstvom (Skordiskovia). Početné nálezy sú známe z územia stredného a západného Balkánu, zo Slávie, Vojvodiny a centrálneho Srbska (Karwowski 2016, 73). Z tejto oblasti sa postupne ďalej šírili pozdĺž Dunaja na sever (nápadná je ich koncentrácia v juhozápadnom Maďarsku) a na územie dáckych kmeňov do severozápadného Rumunska. V severnejších oblastiach sa staršie typy astragálových opaskov takmer nevyskytujú – úplne absentujú na pohrebiskách zo staršej a strednej doby laténskej. Ako však ukazuje fragment článku opasku z Blatnice, možno počítať s ich sporadickým importom už v tomto období (Pieta 2014, 149, obr. 19: 1). Móda nosenia astragálových opaskov sa na sever rozšírila až v neskorej dobe laténskej – teda v čase, z ktorého tu úplne absentujú hrobové nálezy. Súvisí to s doteraz neobjasnenou zmenou pohrebného rítu. Z prostredia oppid aj z otvorených sídlisk poznáme väčšinou len jednotlivé nálezy liatych článkov opaska. Špecifickým kultúrnym prejavom je ukladanie celých opaskov do zeme z kultových dôvodov, ako o tom svedčia nálezy z močiarov medzi obcami Szárazd a Regöly v Maďarsku (Kemenczei 2012, 343, 344), alebo zo Zemplína na východnom Slovensku (Mirošayová/Čaplovič 1991, 119, tab. I: 16, 17).

História bádania

Nálezmi astragálových opaskov sa medzi prvými zaoberal L. Márton, v rámci svojej práce o včasnej dobe laténskej v Maďarsku (Márton 1933, 70-77, Taf. XV). Počiatky výskytu tohto typu opaska datoval do záveru doby halštatskej a naznačil aj jeho typologický vývoj – za staršie považoval plastickejšie exempláre liatych článkov so štyrmi otvormi, za mladšie sploštenejšie užšie tvary s 5-6 otvormi (Márton 1933, 70). Toto typologické triedenie prevzali neskôr aj ďalší bádatelia. E. Jeremová pri spracovaní hrobových nálezov z Beremendu rozdelila nálezy z Panónie do dvoch horizontov: starší hal-

Obr. 1. Mapa s výskytom súčastí astragálových opaskov v oblasti juhozápadného Slovenska: 1 Bratislava, 2 Bratislava-Devín, 3 Bratislava-Rusovce, 4 Chorvátsky Grob, 5 Boldog, 6 Cífer, 7 Nitra, 8 Pobeďim.

Abb. 1. Karte mit dem Vorkommen der Astragalgürtel im Gebiet der Südwestslowakei: 1 Bratislava, 2 Bratislava-Devín, 3 Bratislava-Rusovce, 4 Chorvátsky Grob, 5 Boldog, 6 Cífer, 7 Nitra, 8 Pobeďim.

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0491.

štátský s tyčinkovými článkami opaskov zloženými z 3-4 vývalkov a mladší latensky, charakteristický článkami z 5-6 užších a menej plastických vývalkov (Jerem 1973, 77, 78). Podľa J. Todorovića, ktorý spracoval nálezy z územia bývalej Juhoslávie, boli astragálové opasky neskôr nosené keltským kmeňom Skordiskov a to minimálne do polovice 2. storočia pred Kr. (Todorović 1964, 47). Typológiou neskorolátenských astragálových opaskov sa podrobnejšie zaoberal D. Božič, ktorý vyčlenil tri typy: typ Osijek považoval za najstarší, zatiaľ čo typy Beograd a Dunaszekcső za časovo súčasné (Božič 1981, 55). Podrobnejšie sa venoval typu Beograd, pre ktorý sú charakteristické dva terčíky umiestnené medzi hákom a pravouhlou platničkou. Tento typ je rozšírený v oblasti východného Sriemu a v severnom Srbsku, kde bol súčasťou neskorolátenskeho ženského kroja kmeňa Skordiskov. Typ Dunaszekcső je charakteristický užšími článkami a 5-6 vývalkami, oddelenými širokými ryhovanými priečnymi rebrami. Je rozšírený najmä v severnejších oblastiach – v západnom Maďarsku, na Slovensku a na Morave (Božič 1981, 55, obr. 1). Vyhodnoteniu a rozšíreniu astragálových opaskov sa podrobnejšie venovali aj M. Jovanović (Jovanović 1998) a S. Arsenijević (Arsenijević 1998). A. Rustoiu publikoval z územia Dácie 7 lokalít s nálezmi tohto typu (Rustoiu 1996, 115-201). Na Morave sa ich nálezmi zaoberal v rámci vyhodnotenia kontaktov s oblasťou obývanou Skordiskami M. Čižmář, ktorý uviedol dva nálezy z oppida Staré Hradisko (Meduna 1961, Taf. 3: 1, 2; Čižmář 2005, 131, Fig. 1: 2, 3; 4). Dva články z opaska boli nedávno objavené v Týnci nad Vltavou v stredných Čechách (Beneš 2015)². Viaceré nálezy vrátane zlomku platničky opaskového háku sú známe tiež z oblasti púchovskej kultúry (Pieta 2000, 323, Abb. 5: 3, 4; Pieta 2010, 32, obr. 118: 7). Najnovšie sa astragálovými opaskami v kontexte nálezov z Oberleiserbergu (Dolné Rakúsko) zaoberal Maciej Karwowski, ktorý publikoval aktualizovanú mapu ich rozšírenia (Karwowski 2016, 73-76, Fig. 5).

Nálezy z územia juhozápadného Slovenska

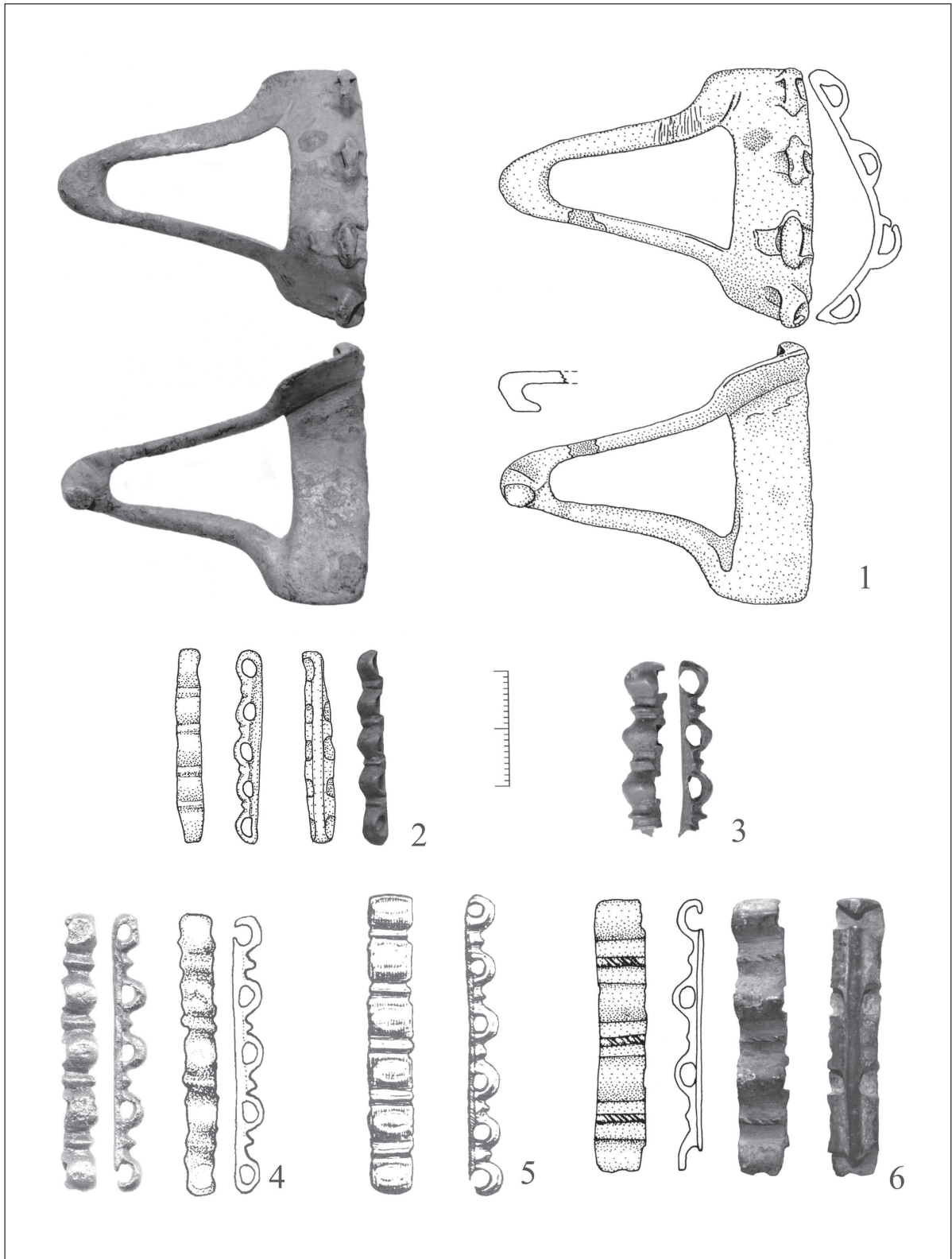
Na juhozápadnom Slovensku sa súčasťou astragálových opaskov vyskytujú nielen na oppidách a vyšinných polohách (Bratislava, Bratislava-Devín), ale aj na nížinných sídliskách (Boldog, Cífer, Chorvátsky Grob, Pobedim). Dosiaľ ich poznáme z ôsmich lokalít (obr. 1). Najčastejšie sa objavujú profilované liate články s otvormi pre šnúrky, len ojedinele zápony trojuholníkového tvaru (Chorvátsky Grob). Z dvojdielnej zápony z Chorvátskeho Grobu sa zachovala časť so zapínacím hákom (obr. 2: 1)³. Trojuholníkovitá zápona je tvarovo blízka záponám z opaska typu Dunaszekcső, na rozdiel od nich má ale na platničke len štyri ušká. Ušká slúžili na uchytenie šnúrok cez ktoré sa prevliekali profilované liate bronzové články so štyrmi otvormi. Takéto články sú považované za typologicky staršie ako spomínaný typ. V rozpore s touto typológiou je nález z pravdepodobného obeitiska zo Zemplína – kde sa našli kovové súčasti opaska so štvordielnymi liatymi článkami datované aj sprievodnými nálezmi do 1. storočia pred Kr. (Mirrošayová/Čaplavič 1991, 120). Práve tento kompletný nález kovových súčastí opaska so zvyškami lanu na povrchu platničky umožnil jeho rekonštrukciu (obr. 3; Furmánec/Pieta 1985, 65, 101, obr. 65). Podľa tejto rekonštrukcie bolo na oboch koncoch opaska, spínaného dvojdielnou záponou trojuholníkovitého tvaru, umiestnených po dvadsať štvordielnych článkov spojených s organickou časťou opaska koženými šnúrkami. Aj jediný publikovaný nález trojuholníkovitej zápony opaska z oblasti púchovskej kultúry má na platničke štyri ušká na uchytenie šnúrok (Pieta 2010, obr. 118: 7). Liate plastické články opaskov z juhozápadného Slovenska sú väčšinou bez nálezových okolností, resp. zo sekundárnych polôh. Zachované celé exempláre z Boldogu, Nitry, Bratislavy-Devína a Pobedimu majú 5-6 otvorov a možno ich priradiť k neskorolátenskému typu Dunaszekcső (obr. 2: 2, 4, 5; Březinová/Samuel 2007, 31, obr. 42; Pieta/Zachar 1993, obr. 115: 11; Harmadyová 2016, 257; Pieta 1982, 48). Jeho časové zaradenie potvrdzuje aj niekoľko článkov opaska, ktoré sa našli na neskorolátenskom vyšinnom sídlisku v Bratislave-Devíne. Typologicky bližšie zaradiť nemôžeme pre ich torzovitost zaradiť nálezy z Cífera (obr. 2: 2), Bratislavy – Mudroňovej ulice 4/B (obr. 2: 6), ako aj najnovší nález z Bratislavy-Rusoviec (Žák Matyasowszky a kol. 2016). Spomínané články opaska sú tvarovo podobné s výnimkou fragmentu z Bratislavy – Mudroňovej ulice, ktorý je ako jediný datovaný nálezovými okolnosťami. Našiel sa v zásype jamy (výrobný objekt?) spolu s fragmentmi hlinených platničiek na dávkovanie drobných mincí – obolov bratislavského typu, fragmentom mladšieho variantu železnej lyžičkovitej spony a železným tyčinkovým nástrojom, slúžiacim pravdepodobne na zdobenie predmetu puncmi (Bazovský/Gregor 2009). Na rozdiel od ostatných článkov je širší, menej plastický, medzi vývalkami sú väčšie rozstupy a priečne rebrá sú široko ryhované. Tvarovo sú mu blízke články spomínaného opaska zo Zemplína. Podobné články poznáme napr. aj z Dunaszekcső (Márton 1933, tab. XV: 7). Nálezy z oboch spomínaných lokalít majú len štyri otvory – je teda pravdepodobné že štyri otvory mal aj neúplný fragment z Bratislavy.

Záver

Aj keď sa súčasťou astragálových opaskov ojedinele objavujú v oblasti severne od stredného toku Dunaja už v závere doby halštatskej, resp. na počiatku včasnej doby latenskej, móda ich nosenia sa rozšírila z juhopenónskej oblasti na sever až v neskorolátenskom období. Do tejto doby patria všetky nálezy, ktoré datujeme na základe nálezových okolností. Zachované celé články možno priradiť k mladšiemu typu Dunaszekcső. Problematické je typologické zaradenie zápony z Chorvátskeho Grobu, ktorá pochádza z opaska so štvordielnymi článkami, považovanými za archaický prvok a má

² Za podrobnejšiu informáciu ďakujem Zdeňkovi Benešovi z Ústavu archeologické památkové péče středních Čech

³ V literatúre je nesprávne uvedené ako miesto nálezu Slovenský Grob (Bazovský/Gregor 2009, 137)

Obr. 2. Bronzové súčasti astragalových opaskov z juhozápadného Slovenska: 1 Chorvátsky Grob (autor R. Čambal), 2 Boldog (autor I. Bazovský), 3 Cífer, 4 Nitra (podľa: *Březinová /Samuel 2007*), 5 Bratislava-Devín, 6 Bratislava – Mudroňova ulica (autor I. Bazovský).

Abb. 2. Bronzebestandteile der Astralgürtel von der Südwestslowakei: 1 Chorvátsky Grob (Autor R. Čambal), 2 Boldog (Autor I. Bazovský), 3 Cífer, 4 Nitra (nach: *Březinová /Samuel 2007*), 5 Bratislava-Devín, 6 Bratislava – Mudroňova ulica (Autor I. Bazovský).

Obr. 3. Rekonštrukcia astragálového opaska podľa nálezu zo Zemplína (podľa *Furmánek/Pieta 1985*).
 Abb. 3. Rekonstruktion des Astralgürtels nach dem Fund aus Zemplín (nach *Furmánek/Pieta 1985*).

najbližšiu analógiu v náleze zo Zemplína – to ukazuje, že typologické triedenie podľa počtu otvorov v článkoch nemusí byť vždy spoľahlivé. Celkovo však nemožno považovať súčasti astragálových opaskov za chronologicky citlivé. Ukazuje to aj nález opaska zo Zemplína, ktorý pozostáva z typologicky starších štvordielnych článkov, je však datovaný do 1. storočia pred Kr. Súčasťou článkov astragálových opaskov nemusia byť vždy importom; nemožno vylúčiť ani ich miestnu výrobu.

LITERATÚRA

- Arsenijević 1998* – С. Арсенијевић: Покушај синтезе налаза гвозденодобних астрагалOIDних појасева. *Balkanica* 29, Belgrade 1998, 7-33.
- Bazovský/Gregor 2009* – I. Bazovský/M. Gregor: Mincové dávkovacie platničky z Mudroňovej ulice v Bratislave (Tüpfelplatten zur Münzherstellung aus der Mudroňová-Strasse in Bratislava). *Zbor. SNM* 103, Arch. 19, 2009, 131-152.
- Beneš 2015* – Z. Beneš: Záchraný archeologický výskum podhradí hradiště Kolo u Týnce nad Labem, okr. Kolín. *Předběžná správa*. *Arch. Střední Čechy* 19, 2015, 245-253.
- Božić 1982* – Д. Божич: Каснолатенски астрагални појасеви типа Београд (Die spätláténezeitlichen Astralgürtel vom Typ Beograd). *Starinar* 32/1981, 1982, 47-56.
- Březinová/Samuel 2007* – G. Březinová/M. Samuel: „Tak čo, našli ste niečo?“ Svedectvo archeológie o minulosti Mostnej ulice v Nitre. Nitra 2007.
- Čižmář 2005* – M. Čižmář: Contacts between Moravia and the territory of the Scordisci. In: H. Dobrzańska/V. Megaw/P. Poleska: *Celts on the Margin. Studies in European Cultural Interaction 7th Century BC – 1st Century AD. Dedicated to Zenon Woźniak*. Kraków 2005, 131-134.
- Furmánek/Pieta 1985* – V. Furmánek/K. Pieta: *Počiatky odievania na Slovensku*. Tatran 1985.
- Harmadyová 2016* – K. Harmadyová: Devín v dobe laténskej. Devín durante il periodo di La Tène. In: *Celti di Bratislava. Kelti z Bratislavy*. Katalóg výstavy v Perugii. Bratislava 2016, 155-163, 254-263.
- Jerem 1973* – E. Jerem: Zur Geschichte der späten Eisenzeit in Transdanubien. Späteisenzeitliche Grabfunde von Bere-mend (Komitat Baranya). *Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae* 25, 1973, 65-86.
- Jovanović 1998* – M. Jovanović: Astragalni pojasevi na području centralnog Balkana i jugoistočne Evrope. *Rad Vojvođnskikh Muz.* 40, Novi Sad 1998, 39-95.

- Karwowski 2016* – M. Karwowski: Southern Cross-Regional Connections of the Celtic Settlement on the Oberleiserberg: An Analysis of Selected Finds. In „Boier – Taurisker“. Proceedings of the International Seminars, Oberleis-Klement June 14th-15th, 2012. Mitt. Prähist. Komm. Österr. Akad. Bd. 85. Wien 2016, 69-87.
- Kemenczei 2012* – T. Kemenczei: Angaben zur Kenntnis der Eisenzeit in Südwesthälfte des Karpatenbeckens. Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae 63, 2012, 317-334.
- Márton 1933* – L. Márton: A korai La Tène-kultúra Magyarországon – Die Frühlatènezeit in Ungarn. Archeologia Hungarica 11. Budapest 1933.
- Meduna 1961* – J. Meduna: Staré Hradisko. Katalog nálezů uložených v muzeu města Boskovic. Katalog der Funde im Museum der Stadt Boskovice. Brno 1961.
- Miroššayová/Čaplovič 1991* – E. Miroššayová/ P. Čaplovič: Najnovšie výsledky výskumu včasnodedinného a stredovekého osídlenia v Zemplíne. VSL Pravek 3, 1991, 115-132.
- Pieta 1982* – Die Puchov-Kultur. Nitra 1982.
- Pieta 2000* – K. Pieta: Die Siedlung Liptovská Mara II und die Anfänge der Einflüsse der Latène-Kultur im Westkarpatenraum. Slov. Arch. 58-1, 2000, 315-346.
- Pieta 2010* – K. Pieta: Die keltische Besiedlung der Slowakei. Nitra 2010.
- Pieta 2014* – K. Pieta: Hradiská vo Folkušovej – Nečpaloch a Blatnici. Juhovýchodné prvky v púchovskej kultúre. Slov. Arch. 62-1, 2014, 125-165.
- Pieta/Zachar 1993* – K. Pieta/L. Zachar: Mladšia doba laténska. In: T. Štefanovičová a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava 1993, 143-209.
- Rustoiu 1996* – A. Rustoiu: Metalurgia bronzului la Daci (sec. II î. Chr. – sec. I d. Chr.): Tehnici, ateliere și produse de bronz. Bibliotheca Thracologica 15, București 1996.
- Todorovič 1964* – J. Todorovič: Ein Beitrag zur stilistischen und zeitlichen Bestimmung der astragaloiden Gürtel in Jugoslawien. A Iug 5, 1964, 45-58.
- Žák Matyasowszky a kol. 2016* – F. Žák Matyasowszky/L. Chmelo/B. Šebesta/M. Šútor/E. Frančíková/M. Fedorová/D. Krajčiová/M. Vrabec: P018 - "Jarovce, Rusovce, Čuňovo. Odkanalizovanie obcí - III. etapa - 4. časť - Kanalizácia a rekonštrukcia vodovodu Rusovce, II. etapa. Nepublikovaná archeologická výskumná dokumentácia. Nitra 2016.

BESTANDTEILE DER ASTRAGALGÜRTEL AUS DER SÜDWESTSLOWAKEI

IGOR BAZOVSKÝ

Astragalgürtel haben ihrem Ursprung im südpannonischen Raum, wo sie schon vom Ende der Hallstattzeit einem Bestandteil der ilyrischen Tracht bildeten und später wurden diese Gürtel hier auch von der neu angesiedelten keltischen Bevölkerung (Skordisker) getragen. Zahlreiche Funde sind auch vom Gebiet des mittleren und westlichen Balkans, aus Slavonien, der Vojvodina und zentralen Serbien bekannt. Von diesem Gebiet breiteten sie sich nach und nach längs der Donau weiter nach Norden und ins Gebiet der dakischen Stämme ins nordwestliche Rumänien. Astragalgürtel im Gebiet nördlich vom Mitteldonauebiet sind ein wichtiges Zeugnis des Kontakts mit dem Süden. Es handelt sich um profilierte Glieder mit 4-6 Öffnungen und zweiteilige Gürtelschließen dreieckiger Form. Gegossene Glieder haben die Form von Wülsten und sind durch plastische Querrippen gegliedert, die manchmal durch schräge Rillen verziert sind.

Das Vorkommen dieser Gegenstände muss nicht mit dem Import zusammenhängen, aber kann auch ein Beleg der Kultureinflüsse sein. Auch wenn diese Funde sporadisch in den nördlicheren Gebieten schon ab dem Ende der Hallstattzeit vorkommen, verbreitete sich die Mode des Tragens von Astragalgürteln erst in der Spätlatènezeit. Nach einigen Forschern könnten die Vermittler dieses Kulturaustausches die Daker sein, wahrscheinlicher ist aber ihre Verbreitung durch dem Donaukorridor. Im Gebiet der Südwestslowakei kommen Bestandteile der Astragalgürtel nicht nur auf Op-pida und Höhensiedlungen (Bratislava, Bratislava-Devín) vor, aber auch auf Siedlungen in Niederungen (Boldog, Cífer, Chorvátsky Grob, Pobodim). Bisher kennen wir diese Funde von acht Fundstellen (Abb. 1). Am öftesten kommen profilierte gegossene Glieder mit Öffnungen für Schnürchen vor, nur sporadisch Schließen von Dreieckform (Chorvátsky Grob). Von der zweiteiligen Schließe aus Chorvátsky Grob blieb der Teil mit dem Schließhaken erhalten (Abb. 2: 1). Die dreieckige Schließe ist von der Form her den Gürtelschließen vom Typ Dunaszekcső nahe, im Unterschied zu diesen hat sie aber am Plättchen nur vier Ösen. Die Ösen dienten zu Befestigung der Schnürchen durch die profilierte gegossene Glieder mit vier Öffnungen durchgezogen wurden. Solche Glieder werden für typologisch älter als der genannte Typ gehalten. Im Widerspruch mit dieser Typologie ist der Fund vom wahrscheinlichen Opferplatz aus Zemplin – wo Gürtelbestandteile aus Metall mit vierteiligen gegossenen Gliedern gefunden wurden, die auch durch Begleitfunde vom 1. Jh. vor Chr. datiert sind. Gerade dieser komplette Fund von Gürtelbestandteilen aus Metall mit Flachsresten an der Ober-

fläche des Plättchens ermöglichte seine Rekonstruktion. Gegossene plastische Gürtelglieder wurden in der Südwestslowakei meistens ohne Fundumstände gefunden, bzw. in sekundärer Lage. Erhaltene komplette Exemplare aus Boldog, Nitra, Bratislava-Devín und Pobedim haben 5-6 Öffnungen und man kann sie zum Spätlatènetypus Dunaszekcső (Abb. 2: 2, 4, 5) reihen. Typologisch näher kann man vom Grund ihrer Bruchstückhaftigkeit die Funde von Cífer (Abb. 2: 3), Bratislava –Mudroňová ulica 4/B (Abb. 2: 6), wie auch dem neuesten Fund von Bratislava-Rusovce (*Žák Matyasowsky a kol. 2016*) nicht einreihen. Der Fund von Bratislava-Mudroňova ulica unterscheidet sich von den anderen Gliedern – er ist breiter, flacher und seine nächste Analogie sind Gürtelglieder aus Zemplín.

Igor Bazovský
Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Žižkova 12, P.O.BOX 13
810 06 Bratislava
bazovsky@snm.sk, igorbazovsky@centrum.sk